

Budjettiosasto
Erityisasiantuntija Ilari Valjus

Tulevaisuusvaliokunnan asiantuntijakuuleminen 30.3.2020

Asia

E 61/2019 Valtioneuvoston E-kirjelmä eduskunnalle komission tiedonannosta vihreän kehityksen ohjelmasta (Green Deal).

Asiantuntijakuulemisen teemana on vihreään siirtymään liittyvä politiikkajohdonmukaisuus, kuten esimerkiksi EU-tukien jakautuminen ympäristölle haitallisiin, hyödyllisiin ja neutraaleihin sekä vihreään siirtymään liittyvän ilmiöpohjaisen budjettiseurannan mahdollisuus EU:ssa.

Tausta

Komissio antoi tiedonannon vihreän kehityksen ohjelmasta (European Green Deal) 11.12.2019. Tiedonanto on laaja ja sisältää komission suunnitelmat tulevista toimista ja aloitteista mm. ilmastoneutraliteetin saavuttamisen, energian, kiertotalouteen siirtymisen, oikeudenmukaisen siirtymän ja sen rahoittamisen alalta sekä tutkimukseen, innovaatioihin, ja digitalisaatioon liittyen.

Vihreän kehityksen ohjelma on yksi komission pj. von der Leyenin merkittävimmistä aloitekokonaisuuksista. Tiedonanto on kuvaileva, eikä sisällä yksityiskohtaisia tietoja aloitteista tai komission ulostuloista. Suomen kannat yksittäisiin aloitteisiin muodostetaan siinä vaiheessa, kun komissio on antanut niistä esityksensä.

Suomen alustava kanta on esitetty eduskunnalle 30. tammikuuta 2020 toimitetussa E-kirjelmässä.

Valtiovarainministeriön asiantuntijalausunto

Tässä asiantuntijalausunnossa keskitytään käsittelemään vihreän kehityksen ohjelmaa kuulemisen teemana olevasta politiikkajohdonmukaisuuden näkökulmasta.

Politiikkajohdonmukaisuus

Vihreän kehityksen ohjelmaa voidaan pitää kestäväen kasvun strategisena ohjelmana. Sen tavoitteena on muuttaa Eurooppa yhteiskunnaksi, jonka nykyaikainen, resurssitehokas, kilpailukykyinen ja sosiaalisesti eheä talous toimii päästöttömästi vuoteen 2050 mennessä ja jossa huomioidaan luonnonvarojen käytön kestävyys. Komission kokonaisvaltaista tapaa tarkastella EU:n keskeisiä kestävyysasteita ja koota niihin liittyvät toimenpiteet yhteen tiedonantoon on perusteltu lähestymistapa tämän tyyppisen laajan ja talouden eri sektorit kattavan horisontaalisen ohjelman menestyksekkään toimeenpanon kannalta.

Toimenpiteiden politiikkajohdonmukaisuuden varmistaminen on eräs keskeisimmistä edellytyksistä laajojen ja moniulotteisten strategiaohjelmien onnistuneen toimeenpanon kannalta. Politiikkajohdonmukaisuus

varmistamalla huolehditaan siitä, että vihreän kehityksen ohjelmaan sisältyvät kestävän kehityksen taloudellisen, ympäristöllisen ja sosiaalisen ulottuvuuden tavoitteet saavutetaan samanaikaisesti. Vihreän kehityksen ohjelman toimenpidekokonaisuus on suunniteltava ja täsmennettävä niin, että siihen sisältyvät toimenpiteet muodostavat koko talouden tasolla ohjelman kaikkia tavoitteita edistävän, tasapainoisen, koherentin ja hallittavan toimenpidekokonaisuuden, joka on vaikuttava ja kustannustehokas, turvaa Euroopan talouden kilpailukyvyä ja on lisäksi reilu ja oikeudenmukainen.

Politiikkajohdonmukaisuuden varmistaminen edellyttää sitä, että politiikkajohdonmukaisuus valitaan toimenpiteiden suunnittelun keskeiseksi ohjenuoraksi. Muita keskeisiä suunnittelun ohjenuoria tai sen yhteydessä tarkasteltavia seikkoja ovat toimenpiteiden vaikuttavuus, kustannustehokkuus, ristikkäisvaikutukset muiden toimenpiteiden kanssa, vaikutukset muihin politiikkatavoitteisiin, hyötyjen ja haittojen jakautuminen, räätälöintitarpeet erityisolosuhteisiin, tekninen toteutettavuus, yksinkertaisuus, läpinäkyvyys, sopeutettavuus, ohjauksen ja valvonnan järjestäminen sekä hallinnollisen rasituksen välttäminen. Toimenpiteiden on myös perustuttava tutkittuun tietoon.

Vihreän siirtymän ilmiöpohjainen seuranta EU-budjetissa

Kuluvalla rahoituskehyskaudella 2014-2020 tavoitteena on, että unionin talousarvion menoista 20 % tukisi ilmastotavoitteita. Komissio on ehdottanut, että tulevalla rahoituskehyskaudelle 2021-27 unionin talousarviomenoista 25 %:lla tulisi tukea ilmastotavoitteita. Toisin sanoen EU-budjettivaroista 25 % tulisi ohjata toimiin, joilla on myös ilmastomuutosta hillitsevä vaikutus. Tämä on linjassa vihreän kehityksen ohjelman ilmastotavoitteen valtavirtaistamista EU-budjettiin koskevan tavoitteen kanssa. Varsinaista ”ilmasto-ot-saketta” rahoituskehyksessä ei ole, vaan ilmastotoimiin suunnattava rahoitus muodostuisi eri rahoitusohjelmista: esim. maatalousrahoituksesta 40 % ja koheesiorahoituksesta 30 % tulisi suunnata ilmastotoimiin. Viime syksynä annetun puheenjohtajamaan neuvottelulaatikon lähtökohta on, että vähintään 25 % tulevan rahoituskehityksen toimista suunnattaisiin ilmastotavoitteisiin. Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja Michel laati oman neuvottelulaatikon 20.2.2020 pidettyä Eurooppa-neuvoston kokousta varten. Siinä ilmastotoimien 25 prosentin vähimmäistavoitteen osalta puheenjohtajamaan neuvottelulaatikon kirjaukset säilytettäisiin ennallaan. Komission esittämä 25 % muodostuisi täten vähimmäistavoitteeksi. Neuvottelulaatikon mukaan komissio myös laatisi vuosittain kertomuksen ilmastomenoista. Rahoituskehysneuvottelut ovat yhä kesken eikä tässä vaiheessa voida ennakoida, minkälaista raportointia ilmastomenoista jatkossa tehtäisiin.

Kestävyys laajasti ymmärrettynä on poikkileikkaava ja moniulotteinen teema, jonka toimeenpaneminen tehokkaana ja operatiivisena EU-strategiana edellyttää kestävyysliittymän tietoperustan vahvistamista ja vankan seuranta-, raportointimekanismin luomista. Valtaosan EU-budjetista (n. 75 %) komissio panee toimeen yhteistyössä jäsenvaltioiden kanssa, mikä asettaa omat haasteensa EU-budjettia koskevalle raportoinnille ja sen kehittämiseksi. Seurannan ja raportoinnin järjestämiseen liittyy myös harmonisointi- ja standardointikysymyksiä, jotka on ratkaistava, jos EU-budjetin kestävyyskattavassa raportoinnissa halutaan edetä. Kestävyysraportoinnille ei ole tällä hetkellä olemassa yhtä kaikille sopivaa standardia, joka ottaisi huomioon erilaisten yksityisten ja julkisten toimijoiden erityispiirteet.

Komission ehdottamaan ilmastomenojen seurantamenetelmään on jäsenmaiden taholta esitetty tarkennuksia sekä uusien toimintatapojen luomista, joilla varmistettaisiin tavoitteen saavuttaminen.